

Udgangen til at erholde Bøndergaardene i Fæste paa en vis Maade skulde kunne siges at være forbeholdt. Men hvorledes hænger det sammen med denne Opfattelse? Det vide vi jo. Altsaa, at Godseieren ikke er bunden til at bortfæste til nogen Bestemt eller til Parsoner af nogen vis bestemt Klasse; han kan bortfæste sine Bøndergaarde til hvem han vil, og han er ligeledes berettiget til, navnlig ved indtrædende Fæstledighed, at sælge dem til hvem han vil (Tscherning: Saa længe det varer!). Ja, men det varer dog endnu i fuldt Medhold af de gjældende Love og med fuld Gyldighed ligeoverfor Landets Domstole; og, hvad jeg fremdeles maa bede erindret: dette er ingen ny Ret, der først i den senere Tid er bleven Godseierne indrømmet; det har altid været tilladt, ligesaa fuldt som nu, at Cirne maatte bortfæste og sælge Bøndergaardene til hvem de vilde. Derimod lader det sig vistnok ikke modstige, at de nuværende Forhold ere væsentligen forskjelligt fra de tidligere; det er ganske rigtigt, hvad Udvalgets Fleertal har bemærket om, at denne utvivlsomme og ældgamle Ret til at fæste til hvem man vil og sælge til hvem man vil har i vore Tider factisk en anden og større Betydning end forhen (Hør!). Men jeg spørger: hvorfra hidrører dette? Hidrører det fra Foranstaltninger, som ere trufne i mod Bønderstandens Interesse? Hidrører det ikke meget mere fra den Udvikling, vore Samsundsforhold i det Hele have faaet, og er det ikke heraf en umiddelbar og nødvendig Følge? Ja, er det ikke for en stor Deel netop en Følge af saadanne Reforme, som i en fortrinlig Grad ere komne den hidtilværende Bønderstand til gode? Jeg er meget villig til at erkjende, at, naar man vil ind paa en tvungen Afsløsning af Fæsteforholdet, kan der være visse Hensyn at tage til de nuværende Gaardmands-Familiers Conservation; det har jeg altid antaget, og jeg vil maaskee ret snart faae Leilighed til nærmere at udtale mig herom (Hør!). Men jeg troer ikke, det kan være rigtigt, ved en tvungen Afsløsning at tage hine gamle og forældede Forhold til Maalestof. Man skal tværtimod ikke glemme, at Fæstevæsenet har i Tidernes Løb og under Paavirkning af de værlende Tidsforhold for-

andret Natur. Netop derfor vogte man sig, naar man vil see grant, for at snee altfor langt tilbage. Den retshistoriske Opfattelse af Forholdene har sin store Betydning, men kan i dette Tilfælde let tillægges en altfor overveieende Indflydelse. Det er overalt mærkeligt at see, hvorledes man raisonnerer om dette Fæstevæsen. Det er en Indretning, der i Danmark har virket uendelig meget Godt; det har for Bønderstanden været en sand Betsignelse, og det er for en væsentlig Deel under Fæstelovgivningens Beskærmelse, at vore Fæstere ere blevne, hvad de nu ere, have naaet den selvstændige Stilling i Samsundet, de nu indtage, det Trin af borgerlig og intellectuel Udvikling, hvorpaa de nu befinde sig. Men nu, siger man — og det vistnok ikke ganske uden Bøje — staaer dette Fæstevæsen som en forældet Indretning, det svarer ikke længere til Nutidens Fordringer; Fæsterne, eller — om man vil — Landbefolkningen, er voret fra det; der er indtraadt nye Forhold, hvorunder de Bønder, hiin Lovgivning paalagde, og den Beskærmelse, som den tillige, og tildeels netop derved, ydede, kunne bortfæstes, og at det maa ønskes, at Fæsterne snart og heldigt kunne træde over i Selveiernes Stilling, og naar man derhos endog vil, at denne Overgang skal bevirkes ved en tvungen Afsløsning, kan det da fra Lovgivningens Standpunkt være rigtigt at gaae saaledes frem, at man tager de Fordele til Maalestof, som for Bønderne vare forbundne med hiin Indretning, ikke i dens nuværende Skikkelse, men i den ældre Skikkelse, hvori den passede til de daværende Tidsforhold, og at ville paa hiint forvirkede Grundlag skaffe den saakaldte Fæstebønderstand tilsvarende Goder, saaledes som disse, under de nu forandrede Forhold, maatte fremtræde.

Jeg mener, at det er uberettiget at ville opnaae dette igjennem hvad man kalder: Udvikling af Fæsteforholdene; og egentligen er dette ikke Andet, end hvad Udvalgets ærede Fleertal selv har erkjendt. Det staaer jo at læse i Betænkningen, at det vilde være urigtigt at perpetuere Fæsteforholdet ved en saadan Udvikling som den, hvortil Fleertallet har peget hen; men, er det bestemt urigtigt, maa det vel ogsaa fra Lovgivningens Standpunkt